

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р **Красимира Александрова Петрова**, Софийски университет „Св. Климент Охридски“

за дисертационен труд за придобиване на образователната и научната степен „доктор“.

Автор на дисертационния труд: **Теодора Пламенова Кръстева** от Секцията по етнолингвистика, ИБЕ – БАН.

Област на висше образование: **2. Хуманитарни науки**

Професионално направление: **2.1. Филология**

Тема на дисертационния труд: *Устойчиви сравнения в българския и руския език – лингвистични и лингвокултурни аспекти*

1. Данни за докторантурата

В процедурата по защитата на дисертацията на Теодора Кръстева са спазени нормативните изисквания на действащия Закон за развитие на Академичния състав в Република България, Правилника за прилагане на този закон, като са потвърдени с необходимите документи.

2. Актуалност на разработваната в дисертационния труд тема в научно и приложно отношение

Оценявам положително избора на темата, обширния събран и задълбочено анализиран материал в работата на Теодора Кръстева. Когато бъде успешно защитен и, надявам се, издаден, този труд ще заеме достойно място в съпоставителните изследвания на устойчивите сравнения (УС) в българския и руския език сред вече публикуваните съпоставки с френски, испански, италиански, английски, немски. Описанието на УС в избраните български и руски език попълва знанията за узуса на тези съчетания, но също така отразява национално специфични особености от светоусещането и езиковите картини на двете лингвокултури, като могат да бъдат попълнени лексикографски източници, да се ползва в изучаването и преподаването на двата езика като роден и чужд, да обогати преводаческата практика.

3. Осведоменост на дисертантката по темата

В текста на дисертационния труд проличава много добро познаване на традициите и новостите в лингвистичните и лингвокултурологични области, свързани с изследвания обект. Авторката обхваща широк кръг лексикографски и разнообразни електронни източници и корпуси, показва богата библиографска осведоменост както при аналитичното представяне на чужди подходи, становища, така и в цитираната литература.

4. Научни и научно-приложни приноси в дисертационния труд

В уводната част на дисертационния труд ясно и точно са представени обектът, предметът, целите, задачите, подходите, актуалността на изследването, което е предпоставка за успешната реализация на изследването.

Впечатляващ е броят на разгледаните УС – общо 1035 единици в българския и 876 в руския език от лексикографски и електронни източници, като са изведени 309 еквивалентни двойки – пълно и задълбочено анализирани.

Разгледано е многообразието в терминологичния апарат, като е обоснован изборът на работните понятия. Дисертационният труд (234 стр. текст от общо 307 стр.) има ясна и логична структура, като съдържа увод, четири глави, заключение, библиографска част и много ценен азбучен показалец на УС в българския език (235-285 стр.) и в руския език (285-307 стр.).

В **I глава** е разгледана антропоцентричната същност на лингвокултурологията, представени са основните понятия от тази относително нова научна парадигма, които са необходими за по-нататъшния семантичен и структурен анализ на УС. Макар и обосновани, тези понятия остават леко обособени от основната логическа нишка на изследването.

Аналитичният обзор на същността и характеристиките на УС според многобройните лингвистични изследвания във **II глава** показва задълбоченото изучаване и осмисляне на широк кръг от гледни точки и изработване на собствена изследователска методология. Някои от характеристиките (фразеологизация, мотивираност, оценъчност, вариативност) са конкретизирани при обработката на събрания материал, което е част от приносите в дисертацията. При прегледа на досегашните съпоставителни изследвания на УС в различни езици (на П. Легурска, Р. Холанди, Ж. Кръстева-Тончева и др.) се извличат критериите за съпоставка и разбирането на еквивалентност на УС от различни езици, пораждащо най-много дискусии.

В **III глава** УС се разглеждат според модула на сравнение (адективни и глаголни), като след това по раздели са описани тематично – адективни УС за физически, интелектуални, морално-характерологични, социално-комуникативни свойства, като са подбрани адекватни еквиваленти от двете лингвокултури, описани чрез национални стереотипи и еталони. Отделен раздел е посветен на пиянството, отразено в УС като част от езиковата картина на света. Сред глаголните УС са описани екзистенциални характеристики, с глаголи за речева дейност и мълчание, за погледа на човека, за различни глаголи за движение, статика, изразяване на позитивни и негативни емоции и чувства. Чрез тези базови характеристики е извлечена и илюстрирана езиковата репрезентация на светоусещането на езиковите личности за вътрешния и външния свят, като част от фрагментите са общочовешки, други – национално специфични: *живея като... в рай / ад / филм / цар / царица / крал / кралица / принц / принцеса / бей / паша / просяк / Симеончо ...* и др. В подробния и задълбочен, адекватен анализ на конкретните единици проличава добрата научна подготовка, солидните езикови и фонові знания на Т. Кръстева.

Още един от приносите на докторантката е попълването на списъка с УС от множество електронни източници, като при това възниква необходимостта от уточняване на вариативността и честотата на употреба на УС. Много времеемко и трудоемко е търсенето и подбора на еквиваленти на УС в българския и руския език, което свидетелства за търпение, настойчивост и професионална компетентност на Т. Кръстева като научен изследовател. Може да се дискутират семантичните свойства на отделни единици, но самият факт на тяхното натрупване е вече положителен резултат.

В **IV глава** УС са изследвани според сравнителната дума, като са избрани тематичните групи за названия на етноси през призмата на опозицията *свой - чужд*, като отражение на

етностерейотипи, исторически или съвременни (*ингилезин; циганин, турчин, грък, арменец, евреин* и др.), или към други раси (*негър, арапин* и др.). Разгледани са също така образът на кучето, лъва и орела в УС в съпоставителен план върху речникови и корпусни примери, сравнени с данни от асоциативни речници и образни метафори, като се разглеждат причините за изобилието на такива съчетания поради близостта им с битието на човека и многоаспектността на образа им. Обилният илюстративен материал, подробно анализиран в лингвокултурен план, с ползването на многобройни специализирани речници и справочници (сред които Речника на народната духовна култура, 2018) при извеждането на семантичните доминанти и съпоставката на синонимността и функционалната еквивалентност отразява придобития опит на Т. Кръстева в Секцията по етнолингвистика на ИБЕ, БАН, както и желанието и способностите ѝ да се занимава с подобна научна проблематика.

В **заклучението** подробно и адекватно са представени основните изводи от съпоставката на УС в българския и руския език. Изброените от докторантката приноси са действителни и значими. Открояват се формулираните от Т. Кръстева допълнителни критерии за устойчивост, степен за закрепеност в съзнанието на езиковия колектив, подкрепени от многобройни примери в работата. Изведените еквивалентни двойки, случаите на безеквивалентност, нерешените дискуссионни въпроси, обемният ексцерпиран материал са отправна точка за следващи изследвания, могат да бъдат използвани в чуждоезиковото обучение, превода, за попълване на лексикографските данни и др.

Номерирането на многобройните единици в библиографията, добавянето на дата на последен достъп към електронните източници, а също обединяването на речниците и електронни ресурси с източниците на материала (232-233 стр.) би ги направило още по-прегледни и стандартизирани.

Изключително ценни са двете приложения с азбучен показалец на УС, които са разделени на две подгрупи – речников материал с посочване на източника и тълкуването (235-262 стр.) и корпусен материал (262-284 стр.) за български език. Именно тези фиксации, дори единични (напр. *хубав като Кутидон, куче, Леонардо ди Каприо, майски ден – хубава като маков цвят, месечина, принцеса, роза; прекрасен като княз от далечна земя, прекрасна като Афродита, Клеопатра*) са ценен материал за лингвокултурологичен анализ. Аналогично за ексцерпирания материал в руския език – от речници (285-313 стр.) и корпусен материал (313-327 стр.) (напр., *красивая как звезда, Авва Гарднер, Грейс Келли, Софи Лорен, луна; красивый как ангел Божий, Бандэрас, Брэд Питт, грек, киноактер, молодой бог, Саша Ширвиндт, сказка, сокол, Спартак, черт, дьявол, утро, эльфийский король; прекрасная как (античная) статуя, англичанка, богиня, Венера, звезда, лесная нимфа, Мария-Антуанетта, роза, фарфоровая статуэтка, цветок, юная Людмила Зыкина; прекрасный как (сказочный) принц, солнце, сон (как во сне), юный Геракулес*).

5. Публикации по дисертационния труд

Представени са 9 публикации по темата на дисертационния труд, една от които в съавторство с покойната вече научна ръководителка доц. д-р Палмира Легурска в сборници от международни научни конференции, проведени в България, всички достъпни в интернет и още една статия в областта на теорията на превода. Тези публикации представят основни научни постижения на докторантката по разработваната тематика пред научната общност.

6. Автореферат

Авторефератът пълно и достоверно отразява основните положения и научните приноси на дисертационния труд.

7. Заключение

Теодора Кръстева представя първия цялостен, добре обмислен, задълбочено разработен дисертационен труд върху съпоставително лингвистично и лингвокултурологично изследване на устойчивите съчетания в българския и руския език. Събран и задълбочено анализиран е обширен езиков материал от почти 2000 езикови единици общо в двата езика, с което са изпълнени поставените цели и задачи на изследването, вписващо се в проблематиката на Секцията по етнолингвистика на ИБЕ, БАН.

Въз основа на положителната оценка на работата в настоящото становище смятам, че на **Теодора Пламенова Кръстева** може да бъде присъдена образователната и научната степен „доктор“ за дисертационния труд „**Устойчиви сравнения в българския и руския език – лингвистични и лингвокултурни аспекти**)“ и гласувам за това решение.

30.11.2022 г.
София

Подпис:
(Доц. д-р Красимира Петрова)